

ένα άρμονικό άγκάλιασμα, τί μπορεί νά μας φανερώση. "Ας τό περιμένουμε.

Οί περισσότεροι πού άνάφερα ως τώρα στό ανάγνωσμά μου συνεργάστηκαν και συνεργάζονται στό «Νουμά». Στο «Νουμά» συνεργάστηκε κι ο ποιητής Μάρκος Αύγίρης πού οί στίχοι του, περισσότερο εκείνοι πού δημοσίεψε στό μικρό περιοδικό «'Ηγησώ» και τό δράμα του «Μπροστά στους άνθρώπους» πού παραστάθηκε άπ' τή «Νέα Σκηνή» τόν κάνουν ποιητή ενός είδους μπαλάντας καινούργιας μορφής και μιας ψυχολογίας κάποιων αισθημάτων τών πιό λεπτών κι άπόκρυφων πού ξεφεύγουν και τής πιό γυμνασμένης δρασης κι όπου αισθάνεται κανείς τή μουσική κάποιων βουλιαγμένων σημάτων. 'Ο κ. Πορφυρογέννητος μέ τό τελευταίο του βιβλιαράκι στίχων «Παραλλαγές» δείχνεται ν' ακολουθή τήν παράδοση του σολωμικού στίχου, πλησιάζοντας πολύ τό Γρυπάρη. Μόνο πού ή ποιήσή του θ' άνάπνεε περισσότερο κατά τή γνώμη μας, άν είχε λιγότερο μουσικισμό—έπίδραση βαθιά βυζαντινισμού και Μαλαρμέ. Στο «Νουμά» έδημοσίεψε κι ο κ. Παπαντωνίου όλιγη του άπ' τή λυρική εργασία. Για τόν κ. Παπαντωνίου ιδιαίτερα θά έπρεπε νά μιλήσουμε γιατί τόν παίρνουμε για μία δύναμη όχι μόνο στον κύκλο τής Τέχνης αλλά και τής Ζωής, μά πού χύρος σήμερα; 'Ο κ. Παπαντωνίου και μέ τά λίγα και διαλεχτά ποιήματά του και διηγήματά του πού δημοσίεψε στό «Παναθήναια» κι άλλου δείχνει ένα άπό τά θερμότερα και ζηλευτότερα ταλέντα, άκόμα και τό δημοσιογραφικό του έργο, ιδίως τά χρονολογικά του πού στέλνει τελευταία άπό τό Παρίσι, στην έφημερίδα «'Εμπρός» δέν ξεφεύγουν κανενός τήν προσοχή και δέν περνούν χωρίς νά ξεχύσουν μιάν επίδραση γαρή στον κόσμο τό φιλολογικό και τής ζωής.

'Υποσχεθήκαμε νά μιλήσουμε για τόν κ. Σπήλιο Πασαγιάννη. Το μεγαλύτερο έργο του σε πεζό φανερώθηκε στό «Νουμά». Κενόως ως τά σήμερα, άπ' τους κριτικούς τής νεοφανερωτικής πολιτικής, δέν είδα νά προσέξη και νά χαραχί δυό λόγια για τό λατρευτό αυτό έργο πού άν είταν τής τύχης του άλλου νά εκδηλωθί θά προξενούσε γεγονός. Τόση είναι ή φρικιαστή όμορφιά πού αναβράζει μέσα άπό τά διηγήματα αυτά πού συγκεντρώνουν κάθε στοιχείο δύναμης και πλαστικής και ξεφεύγουν άπό τά ελαττώματα δια των παλαιότερων. 'Ο καθένας καταλαβαίνει, πώς δυστυχώς, έδώ ούτε κριτική ψιλο-

δουλιά, ούτε άνάλυση καμιά μπορώ νά δώσω για κανενός τό έργο. Μιλώ βλωπιδόλου χρονολογικά και τό ανάγνωσμά μου αυτό έγινε βιαστικά σε μία μέρα. Θέλω μοναχά νά σας σφυρίξω μερικά όνόματα και τίποτε περισσότερο. Και μιλώντας για τόν κ. Πασαγιάννη δέν μπορώ νά κρύψω τήν άτομική μου πεποίθηση πως στό πρόσωπό του θεωρώ εκείνον πού θά πλέξη τό ελληνικό διήγημα μέ τήν τεχνίτρα δύναμη ενός Δοστογιέφσκυ ή ενός Χάμσου, ή καλή τερα άκόμα ενός Πασαγιάννη!

Προτού κλείσω τό ανάγνωσμά μου, θέλω ν' άναφέρω δυό λόγια για κάποια νέα ζωή πού ξεχύθηκε κι αυτή στό «Νουμά», έξ άφορμής ενός μικρού βιβλίου του κ. Σκληρού, του όποιου δυστυχώς δέν διάβασα παρά ένα μέρος ξαναδημοσιεμένο στην ίδια έφημερίδα καθώς κι ένα άρθρο του ίδιου. 'Ο κ. Σκληρός μέ φιλοσοφική κι επιστημονική βίση προσπάθησε ν' άποδείξη τά αίτια του ξεπεσμού μας ως έθνους, ως κράτος, ως ζωή και κοινωνία κι άπολόγησε καθαρά και ξεστερα πως έξω άπό κάποια ζωή φιλολογική μας κι αυτό μέ τήν επιφύλαξη ενός σκεπτικιστή, τίποτε άλλο δέν βλέπει ρόδινο στον τόπο μας και χτυπώντας τό πολιτικό σύστημά μας πού δείχτηκε ανεπαρκέστατο ως τά σήμερα στό φανέρωμα μιας μερίδας ανθρώπων πού θά κυβερνήσουν τον τόπο λιγότερο άγρυπνά και περισσότερο άποτελεσματικά, χραχτηρίζοντας ως άτιμάζοντα τον ψευτοκλασικισμό πού σταματά κάθε έθνική πρόοδο κι εξέλιξη και δικάζοντας τον ψευτοπατριωτισμό τής ρουτίνας και τής ψύχωσης πού κατάντησε σε μερικούς ύστερική και κολλητική άρρώστια, τάζεται στην ιδέα ενός ζυπήματος των εργατικών τάξεων σε 'Επανάσταση εναντίον εκείνων πού τους στερεί και καταπατά τό πάν και μέσα σε τόσα άκαρπα χρόνια τώρα τους κρατά σ' ένα σκοτάδι προμελετώντας τήν έκμετάληψή του. 'Ο κ. Βασιλικός, κριτικός μέ μία καινούργια ζωή κι ιδανικών ύγείας πού θάθελε νά μεταφυτευτούν στην πατρίδα του, τάχτηκε ο πιό σπουδαίος σύμμαχος των ιδεών του κ. Σκληρού. "Άλλοι, ο κ. Ραμάν, ο κ. 'Ιδης παρεξηγώντας τήν άληθινή πρόθεση του βιβλίου και τον ούσιαστικό του σκοπό κατηγορήσαν τις ιδέες αυτές ως κοσμοπολιτικές, ξενομανείς (sic) παράκαιρες κι επικίνδυνες για τόν τόπο μας. 'Ο κ. Ραμάν μάλιστα πρότεσε πως ο εργατής άκόμα δέν πρέπει νά ζυπήνη στον τόπο μας, δέ θυμάται άπό τί είδους στενή άντίληψη όρμημένος, μά μέ αυτό και μόνο μπορεί νά χρωκοπήσει στη

συνείδησή μας, δια δείχεται τόσο σουλτανικά. 'Ο κ. 'Ιδης μιλάει μέ κάποια ψύχωση αυτή τή φορά, γιατί τόν κ. 'Ιδα έχουμε άλλους λόγους νά τόν έχτιμούμε.

Δέν μπορούμε νά καταλάβουμε σε τί μπορεί νά βλάβη ένα ζυπήματ εργατικό. "Αν ο κ. 'Ιδης περιμένει τό σωτήρα του 'Εθνους σ' ένα μεγάλο πολιτικό πού θά έρθη, ίσως όλοι μας νά τό πιστεύουμε. Μά ένα μοναχά δέ θά πιστέψουμε ποτές μας πως θ' άφήση ένα τέτοιο χρωκοπημένο έντελώς πολιτικό σύστημα κι ένα καθεστώς έλευικό κι άξιοδάκρυτο, νά ξεμυτίση αυτός ο βλογημένος σωτήρας. Το σύστημα, τό καθεστώς και τήν άμέριμνη νοικοκυρωσύνη πολεμεί, νομίζουμε, ο κ. Σκληρός. Κι αυτά μόνο μια εργατική, ακολουθημένη άπό μια λαϊκή έξεγερση μπορεί νά κάνη ν' άναποδογυριστούν στη στιγμή, για ν' αλλάξη και τό περιβάλλον και νά φυσήξη μιάν άλλη αύρα πού θά φέρη και τό μεγάλο 'Ατομο. Και τότε μόνο οί μεγάλες ιδέες και τά μεγάλα όνειρα δέ θά μένουν κούφια και άγονα όπως τώρα, αλλά θά γίνουν μεγάλα έργα και μεγάλες πράξεις.

Παρίσι, 8 του Θεριστή 1908.

Σ. ΣΚΛΗΡΟΣ

ΔΙΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ

'Απ' τή μονιά μου διάβηκες ού φωτερό άστέρη, κι άστραψε φως στη σκοτεινιά τής ζήσης μου, ο Καλή, ήνδια οί τοίχοι γέμισαν, ευόδιασε τό άγέρι και σε δια κάτι ήρπασε ή θεία σου ή προή.

'Ολόγουρά μου τάψαγα άγάπες κελαδοίνε και στό όνειρά μου τάπλερα δίνουν ήπτοφ φτερά, όσα ή ματιά σου χάδεψε ήσαν ζωή και ζούνε και στην ψυχή μου τραγουδούν μι' άτέλειωτη χαρά.

Δευκάδα

ΑΔΕΛΦΙΟΣ

ΕΡΘΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΕΝΩΣΗ — ΔΥΝΑΜΗ

Στην πρώτη τής «'Εξοκόντας» θυμήθηκα τά χενού λόγια του Δασκάλου μας, δι.ν άπό τούτες τις στήλες, δώ και τρία χρόνια κήρυχνε τό «'Ενωση θά πεί Δύναμη», συβουλευοντάς μας νήμαστε ένωμένοι για νήμαστε δυνατοί.

Κίνη τή βραδιά στο «Θέατρο» τής Κυβέλης» ε-

νοντάς τους τό χέρι, μέ τήν έλπίδα πως ίσως έρθη μέρα και νοιάσουμε κατά ποιά ιδανικά πρέπει νά πηγαίνη ή έθνική μας λατρεία, άπό πού πρέπει νά τραβώμε νερό και νά ποτιζώμαστε, άπό πού νά μαζεύουμε τάκατέργαστο ύλικό πού θά στήση και θά στεριώση τό οικοδόμημα τής νέας ζωής μας.

§ 17

Τά ιστορικά τους.

'Όσο γνωρίζουμε, δέν μπορεί νά σημειωθί σωστά ή χρονολογία τής πρώτης άρχής των 'Αρματωλών και των Κλέφτηδων. Δέν πολυλαθεύουμε όμως άν πούμε πως οί πρώτοι άρματωλοί συστηθήκανε περίπου τό δέκατο έχτο αιώνα, κ' οί πρώτοι Κλέφτες βγήκανε μέ τήν Κατάκτητη. Είδαμε άλλου πως έν' άπό τά καλά, ίσως τό μόνο καλό πούφερε ή Βενετοκρατία σε Μωραίτες και σε Ρουμελιώτες είτανε πού τους γύμασε σε' άρματα. Αυτό τό γύμασμα, ά δέν είτανε ή άρχική αίτία (τήν άρχική αίτία τή γυρεύουμε και τή βρίσκουμε στη φυλή), είτανε όμως ή κυριώτερη άπό τις δευτερεύουσες αίτίες πού μας έφεραν τή δοξασμένη χορεία πού στους ταπεινούς έ

κείνους χρόνους δέν προσκυνήσανε Τουρκό.

'Άλλοι λοιπό μνήσκανε παντοτεινά στο Βενετικό στρατό, άλλοι στρατολογόντανε άμα ή Βενετία τους προσκαλούσε σε' άρματα. Σάν εիրήνευε πάλε ή Βενετία, άλλοι κατασταζάνε τε Βενετικές χώρες προσιμένοντας νά ξαναρχίστη τουρκί, οί περισσότεροι όμως άνεβάνε στα βουνά και εξακολουθούσανε είδος δικούς τους άγώνες. "Ας άκούσουμε τί λέει τό τραγούδι για τους ανεξάρτητους εκείνους άγώνες, τους κομματιαστούς και τους άστάτους, πολύτιμους όμως, επειδή τομάζανε τό δράμα για μεγαλύτερα έργα κατόπι.

«Μάννα σου λέω δέν μπορώ τους Τουρκούς νά [δουλεύω, Δέν άμπορώ, δέ δύναμαι, μου μάλλιασ' ή καρδιά μου. Θα πάρω τό ντουφεκι μου νά πάω νά γίνω Κλέφτης, Νά κατοικήσω στα βουνά και στις ψηλές οροφύλες, Νίχω τους λόγγους συντροφιά, με τά θεριά κουβέντα Νάχω τά χιόνια για οικειή, τους βράχους για κρεβάτι, Νάχω με τά Κλεφτοπούλα καθεμερνό λημέρι. Θα φύγω, μάννα, και μην κλαις, μόν' δόμου τήν εδκήσου Και φκήσου με, μαννούλα μου, Τουρκούς πολλούς [να σφάζω, Και φότεψε τραταφυλλιά και μαύρο καρνοφύλλι,

Και πότιζε τα ζάχαρη, και πότιζε τα μύσκο. Κι όσο πού άνθίζον, μάννα μου, και βγαίνουνε [λουλούδια,

'Ο γιος σου δέν άπέθανε, και πολεμεί τους Τουρκούς. Μ' άν έρθη μέρα θλίβεσή, μέρα φαρμοκομμένη. Και μαραθούν τά δυό μαζί, και πέσουν τά λουλούδια, Τότες κ' έγώ θά λαβωθώ, τά μαύρα νά φορέσης » Δώδεκα χρόνια ήσαν και δεκαπέντε μήνες, Πού άνθίζαν τά τραταφυλλιά, κι άνθίζαν τά [μπουμπούκια.

Και μιάν άγνή άνοιξιάνικη, μιάν πρώτη του Μαΐου, Πού κελειδοούσαν τά πουλιά κι ο υδρονός γελοούσε. Μειώς άστράφτει και βροντάει και γίνεται σκοτιάδι. Τό καρνοφύλλι στέναζε, ή τραταφυλλιά δοκρίζε. Μειώς ξεράθηκαν τά δυό και πέσαν τά λουλούδια. Μαζί μ' αυτά σοριάζηκε κ' ή δόλια του ή μαννούλα.

Τόσο άκατανίκητη είτανε ή δύναμη πού τραβήγε τό νέο στα λύτερα τά βουνά, πού μήτε τής μάννας, μήτε καμιά άλλη άγάπη δέν τόν κρατούσε στις σκλαβιάς τά φωλιάσματα. Μόνε άνίβαινε μέ τόση άψηφία του θανάτου, όσος είτανε ο πόθος του νά πολεμήση τόν έχτρο τής πατρίδας του. 'Ο Μοριάς έβγαλε τους πρώτους γνωστούς νά πούμε Κλέφτες. "Ότα στα 1479 οί Βενετοί εիրηνέ-